

ΖΩΓΡΑΦΟΙ ΘΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΩΝ*

Τέλος, ἰδοὺ εἰς ἱερεὺς, φορῶν τὰ ἄμφιά του, ὅστις διασχίζων τὴν παγωμένην πεδιάδα, τὴν ἐξωγκωμένην ὑπὸ τάφων ἔρχεται ὅπως ψάλλῃ ἐν τρισάγιον ὑπὸ μελανὸν οὐρανόν, ἀσκεπῆς καὶ κινῶν τὸ θυμιατήριον ἐπὶ τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων νεκρῶν πλασμάτων τὰ ὅποια δὲν θ' ἀναγνωρισθῶσιν ποτὲ ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ τῶν φίλων, ἐπὶ τοῦ ἀνωνύμου ἐκείνου πλήθους ὅπερ διὰ δεήσεως γενικῆς συνιστᾶται εἰς τὸν κοινὸν δι' ὅλους τοὺς λαοὺς Πατέρα.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ φοίκη ἣν ἐπροξένησαν τὰ ἔργα ταῦτα, ὥστε εἰς Ἄγγλος κριτικὸς ἔλεγε : «Καὶ ἐν μόνον ἔργον τοῦ Βερεστσάγιν ἀρκεῖ ὅπως συντρίψῃ πᾶσαν πειστικὴν γνώμην ὑπὲρ τοῦ πολέμου.» Πράγματι δὲ οὐδέποτε ρητορικώτερον ὠμίλησέ τις ὑπὲρ τῆς παγκοσμίου εἰρήνης καὶ τοῦ ἀφοπλισμοῦ.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλήρης ἀντιλήψεων. Ὁ Βερεστσάγιν δὲν ἤρκεϊτο νὰ θρηνῇ τοὺς ἄλλους μαχομένους, ἐμάχετο καὶ ἐκεῖνος καὶ κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877 δὲν συνοδεύει μόνον ὡς ζωγράφος, ἀλλὰ καὶ ὡς βοηθὸς τοὺς φίλους του Σκοβέλεφ, Κουροπάτκιν, Σαχάρωφ, Σκρούδλωφ, πάντας τούτους νέους τότε καὶ πλήρεις θέρμης. Ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ἐπιβαίνει τορπιλικοῦ μετὰ τοῦ Σκρούδλωφ, ὅπως προσβάλλῃ ἐχθρικὸν πλοῖον καὶ ἐκίνδυνευσεν νὰ πνιγῇ, καὶ ἐτραυματίσθη εἰς τὸν μηρὸν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.

Ἄλλοτε ὑπὸ τὸ πῦρ τῶν Τούρκων, μετεβίβαζε τὰς διαταγὰς τοῦ Σκοβέλεφ εἰς τοὺς συνταγματάρχας τοὺς ἐκπλησσομένους διότι ἔβλεπον τὸν καλὸν ἐκεῖνον ζωγράφον μετὰ βαλλόμενον εἰς ὑπασπιστήν.

Ὁ Βερεστσάγιν ἄλλως τε διήλθεν, κατὰ τὴν νεαράν του ἡλικίαν, ἐκ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς. Ἐκρίνε ἰὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα ὡς παρατηρητῆς ἐπιστήμων. Ὁ συνταγματάρχης Κουροπάτκιν, ἔγραφε κατὰ τὸ 1878, εἶναι ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν καλλιτέρων ἀξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ· εἶναι μικρόσωμος, δὲν ἔχει φυσιογνωμίαν ἰδιαιτέρως ἐλκυστικὴν,

ἀλλ' ἔχει ἱκανότητα καὶ κέκτηται ψυχραιμίαν. Τὸ ἀντίθετον τοῦ Σκοβέλεφ. Μὲ τὴν ψυχραιμίαν του καὶ τοὺς ὑπολογισμούς του, πολλάκις ἀνεδεικνύετο ὡς κρίνων ὀρθώτερον τοῦ ζωροῦ στρατηγοῦ.»

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἐκστρατείας, ὁ Βερεστσάγιν ἀπώλεσεν ἓνα ἐκ τῶν ἀδελφῶν του φονευθέντα παρὰ τὸ πλευρόν του, ἀλλὰ τοῦτο δὲν τὸν ἐκώλυσε νὰ ἴδῃ τὰ πάντα, νὰ προσέχῃ ὅλα, σημειῶνων πᾶν τὸ ἄξιον νὰ σημειωθῇ.

Ἡμέραν τινα καθ' ἣν οἱ Τοῦρκοι ἐβομβάρδισαν τὸ Γιούργεβον, ἐρρίφθη ἐπὶ ἐνὸς τῶν πλέον ἐκτεθειμένων εἰς τὸν κίνδυνον πλοίων, ἅτινα εἶχον ἐγκαταλειφθῇ παρὰ πάντων, πλὴν δύο κυναρίων ἅτινα ἐπαιζον ἐπὶ τῆς γεφύρας. Ἐσημείωσεν δὲ ὡς ἐξῆς τὰς ἐντυπώσεις του : «Ἦτο πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ βλέπῃ τις, ὅταν αἱ βόμβαι ἐπιπτον ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, στήλῃν ὑδάτος ἀνεγειρομένην εἰς μέγα ὕψος. Ὅταν εἶδον τὴν πρώτην βόμβαν διερχομένην κατελήφθη ἐκ περιέργου τινος συναίσθηματος καὶ ἐσκέφθη : τῶρα τὸ μέρος εἰς ὃ εὐρίσκομαι θὰ προσβληθῇ, θὰ ριφθῇ χαμαὶ καὶ θὰ ἐκσπένδονισθῇ ἐντὸς τῶν ὑδάτων, χωρὶς οὐδεὶς ποτε νὰ μάθῃ τί ἀπέγινε...»

Τὸ περίεργον τοῦτο προαίσθημα ἐπρόκειτο δυστυχῶς νὰ πραγματοποιηθῇ εἰκοσιν ἑπτὰ ἔτη ἀργότερον, καὶ ὁ Βερεστσάγιν ἀπώλεσθη οὐχὶ ὡς θῆμα πατριωτικοῦ τινος καθήκοντος, ἀλλὰ τῆς τέχνης.

Θύματα τῆς τέχνης τῶν ὑπῆρξαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη δύο ἕτεροι ζωγράφοι. Γάλλοι αὐτοί, ὁ Μαυρίκιος Ποττέρ καὶ ὁ Παῦλος Μερβάρ, τοῦ ἐνὸς φονευθέντος κατὰ τὸ 1898, δι' ἐνὸς ἀκοντίου ἐν Αἰθιοπία, τοῦ ἄλλου εὐρόντος τραγικὸν θάνατον ἐν τῇ θεομηνίᾳ τῆς Μαρτινίκας, τὴν 8ην Μαΐου 1902 ν. ἔ. Καὶ οἱ δύο εὗρον τὸν θάνατον κρατοῦντες τὴν μολυβδίδα ἀνὰ χεῖρας, μελετῶντες, παρατηροῦντες, σημειῶνοντες τὰ σπάνια θεάματα.

Πλεῖστοι ἄλλοι, ἀρχαιότεροι αὐτῶν, διέτρεξαν ἐκτάσεις ἀχανεῖς, περίφρονοντες πάντα

* Συνέχεια.

κίνδυνον. Κατὰ τὸ 1854 ὁ Ἀγγλος ζωγράφος Χόλμαν Χὼνς ἐζωγράφιζε διάσημόν τινα πίνακά του παρὰ τὰς ὄχθας τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Παρὰ τὰ καλλιτεχνικά του σκεῦη εἶχε μίαν καλῶς πληρωμένην καρδίναν ὅπως ἀμύνεται διαρκῶς κατὰ τῶν Ἀράδων ληστῶν, οἵτινες ἠνώχλουν αὐτόν. Ἀργότερον, ὁ Φρομεντιέν, δὲν ἐδειλίασε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὰς ἀπεράντους ἀμμώδεις ἐκτάσεις τῆς Σαχάρας ὅπως ζωγραφίσῃ πλεῖστα αὐτῆς μέρη. Εὐτυχῶς οἱ δύο οὗτοι καλλιτέχναι δὲν ἔπαθόν τι τότε.

Ἀλλὰ πλὴν ἐκείνων, οἵτινες ἔπασαν ὑπὸ τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, πρέπει ν' ἀναφέρωμεν καὶ τοὺς καλλιτέχνας ἐκείνους, οἵτινες συντριβήσαν ἐκ τῶν ἀγρυπνιῶν, τῶν κοπώσεων, τῆς διαρκοῦς πάλης ἐναντίον ἄλλης ὕλης φοβερᾶς, — τὸν χάλυβα ἢ τὸ μάρμαρον — καὶ οἱ ὅποιοι ἐπροτίμησαν ν' ἀποθάνωσιν μᾶλλον παρὰ νὰ ἐγκαταλείψωσιν ἡμιτελές τὸ ἔργον αὐτῶν.

Φαντάζεται τις ἄρα γε ὁποίου εἴδους ἦσαν, κατὰ τοὺς παρωχημένους ἐκείνους χρόνους, τὸ ἔργον καὶ οἱ κίνδυνοι ἐνὸς γλύπτου ἐκτελούντος μόνου αὐτοῦ, μετὰ τινων βοηθῶν, τὴν κατασκευὴν ἐνὸς ἀγάλματος μεταλλικοῦ; Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Μπενβενούτο Τσελλίνι, ἀφηγούμενος τὴν χύσιν τοῦ Περσέως του. «Τὸ πῦρ ἐνήγει τοσοῦτον ἰσχυρῶς ὥστε ὑπεχρεοῦμεν νὰ σπεύδω εἰς βοήθειαν πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ, πρᾶγμα ὅπερ εἰς βαθμὴν μέγιστον μ' ἐκούραζε. Ὡς ἐκ περισσοῦ τὸ ἐργαστήριόν μου ἤρξατο πυρπολούμενον καὶ ἀρχίσαμεν φοβούμενοι μὴ ἡ ὁροφὴ πέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μας. Ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ κήπου, ἤσθανόμην δριμύτατον ψῦχος εἰσερχόμενον ἐνῷ ἔβραχε ραγδαίως καὶ ὁ φοῦρνος μου ἐψύγετο. Ἀφοῦ ἡγωνίσθημεν ἐπὶ ὥρας πολλὰς κατὰ τῶν φρικτῶν τούτων ἐπεισοδίων, ἤτθάνθη τὰς δυνάμεις μου ἐγκαταλείπουσας με, μὲ ὅλην μου τὴν ἰσχυράν ἰδιοσυγκρασίαν. Δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνθέξω. Ἐφήμερος πυρετός, ὁ ἰσχυρότερος ὃν ποτε ἤσθάνθη, μὲ κατέλαβε. Ὑπεχρεώθη οὕτω νὰ ριφθῶ ἐπὶ τῆς κλίνης. ... Ὁ πυρετός ἠῤῥαξεν ὁλοῦν ἐπὶ δύο ὁλοκληροῦς ὥρας καθ' ἃς ἔλεγον ἀκαταπαύστως, ὅτι ἤσθανόμην τὸν θάνατον. ...

«Ἐνῷ παραδερόμην τοσοῦτον φοικτῶς, εἶδον εἰσερχόμενον εἰς τὸ δωμάτιόν μου ἀνθρωπὸν τινα κυρτωμένον ἀπαισίως καὶ λέγοντά μοι μὲ φωνὴν συγκεκλινημένην καὶ κλαυθμηρίζουσαν: «Ἀλλοίμονον Μπενβενούτε, τὸ ἔργον σας ἀπώλεσθη, οὐδὲν δὲ εἰς τὸν κόσμον δύναται νὰ τὸ διορθώσῃ!» Εἰς τὸ ἄκουσμα τῶν λόγων τοῦ δυστυχοῦς τούτου ἔρρηξα κραυγὴν τοσοῦτον φοβερὰν ὥστε θὰ ἠκούσθη καὶ εἰς τὸν ἔβδομον οὐρανόν. Ἀνεπήδησα ἐκ τῆς κλίνης, ἔλαβον τὰ ἐνδύματά μου καὶ ἤρχισα νὰ ἐνδύωμμι γρονθοκοπῶν διαρκῶς τὰς ὑπηρετρίδας μου, τοὺς βοηθοὺς μου καὶ ὅσους ἔσπευδον νὰ μὲ βοηθήσουν.

«Ἄ, προδόται, ἄ, φθονεροὶ, ἐφώναζον ὀδυρόμενος, ἡ προδοσίᾳ σας αὕτῃ ἦτο προμελετημένη, ἀλλ' ὀρκίζομαι εἰς τὸν Θεὸν ὅτι θὰ ἐκδικηθῶ καὶ ὅτι πρὶν ἢ ἀποθάνω θὰ σὰς ἀποδείξω πόσον φοβερὰ γνωρίζω νὰ κτυπῶ.»

Τοιαῦτα ἦσαν τὰ μαρτύρια ἅτινα καὶ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ἀνέμενον τὸν καλλιτέχνην ὅστις θὰ ἐτόλμα νὰ μετατρέψῃ εἰς χάλυδρινον τὸ πρόπλασμα αὐτοῦ. Δύναται τις ἐντεῦθεν νὰ φαντασθῇ ὅποια μαρτύρια ἐδοκίμασεν ὁ Βερρόκκιο ἀποπειρόμενος νὰ στήσῃ ἐπὶ πλατείας τινὸς τῆς Βενετίας τὴν κολοσσιαίαν καὶ φοβεράν μορφήν τοῦ κονδοτιέρου Βερθαλομαίου Κολλεόνε ἐρίππου. Μόλις εἶχε ἀποπερατώσει τὸ πρόπλασμα τοῦ ἵππου καὶ ἐτοιμαζέτο νὰ χύσῃ αὐτό, κἄποιοι Βελάνο ἐκ Πεδούης κατῳρῶσε χάρις εἰς τὰς μηχανορραφίας του, ὅπως αὐτὸς κατασκευάσῃ τὴν μορφήν τοῦ ἵππου.

Ἐπὶ τῇ εἰδήσει ταύτῃ, ὁ Βερρόκκιο, ἀγανακτήσας, συντρίβει τὴν κεφαλὴν τοῦ προπλάσματος εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε ν' ἀποβῇ ἀδύνατον νὰ μεταχειρισθῇ τις τὸ ἔργον του καὶ ἐδραπέτευσεν εἰς Φλωρεντίαν. Ἐνεκα τούτου ἡ ῥηγοντεία διέταξεν αὐτὸν νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς Βενετίαν διότι, ἂν συναλμβάνετο, θὰ ἐκαρτομεῖτο. Ὁ Βερρόκκιο ἀπήντησεν ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ διότι οἱ γερουσιασταὶ τῆς Βενετίας μὲ ὅλην τὴν ἰσχύν δὲν ἠδύναντο ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ ἐπικολλήσωσι τὴν κεφαλὴν του ἐπὶ τοῦ σώματός του οὔτε ὁμίαν ταύτης νὰ κατασκευάσωσιν, ἐνῷ αὐτὸς ἐδύνατο νὰ ἐπαναδώσῃ μίαν κεφαλὴν εἰς τὸν ἵππον του καὶ πολὺ ὠραιότεραν μάλιστα ἐκείνης ἣν συνέτριψε. Ἡ ἀστείότης αὕτη, σύμφωνος μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἔφερον εἰς θυμηδίαν τοὺς γερουσιαστὰς τῆς Βενετίας, οἵτινες σπανίως ἐγέλων καὶ οὕτω ὁ Βερρόκκιο παρεκλήθη νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ ἔργον του.

Ἀλλ' ἡ ἰδιοσυγκρασία του παθοῦσα ὑπὸ τόσων ἀγώνων δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ ν' ἀνθέξῃ εἰς τὴν φυσικὴν πάλιν τὴν ἀπαιτούμενην διὰ τὴν χύσιν τοῦ ἀριστουργήματός του. Ἐνῷ εἰργάζετο ἐθερμάνθη καὶ ἐκρύωσεν, καταληφθεὶς ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ. Ἐν τούτοις ἐπέισμωσεν καὶ εἰργάσθη, βλέπων ἤδη ἐν τῇ φαντασίᾳ αὐτοῦ τὴν ἐπιβλητικὴν μορφήν ἣν βλέπομεν σήμερον εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ζάν-Ζανιπόλο καὶ τὴν ὁποίαν πᾶσαι αἱ γενεαὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κ' ἐντεῦθεν ἀποθαυμάζουσι. Ἀλλ' εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην διαμάχην, ἡτήθη καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἀπέθανεν. Ὁ προσφιλὴς του μαθητὴς Λορέντζο-Ντὶ-Κρέντι μετέφερεν ἐκ Βενετίας εἰς Φλωρεντίαν καὶ ἐναπέθεσεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Ἀμβροσίου τὰ λείψανα τοῦ Ἀνδρέου Βερρόκκιο, θύματος τῆς τέχνης του.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος)